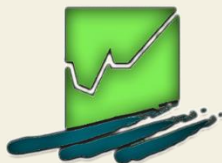

Temat II: Polaryzacja społeczna a stabilność ekonomiczna w procesach rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich
Zadanie 4203: Mechanizmy przewyższania barier strukturalnych w rozwoju rodzinnych gospodarstw rolnych i obszarów wiejskich
Zadanie 4203: Przemiany gospodarki wiejskiej a programowanie polityki wobec wsi i rolnictwa

Poziom rozwoju gospodarczego w ujęciu terytorialnym

&

Bożena Karwat-Woźniak
Paweł Chmieliński
Michał Dudek
Zakład Polityki Społecznej i Regionalnej
IERiGŻ-PIB

Plan prezentacji

I. Zróżnicowanie rozwoju gospodarczego w regionach UE (Paweł Chmieliński)

II. Zróżnicowanie rozwoju gospodarczego w Polsce. Poziom województw (regionów) (Bożena Karwat Woźniak)

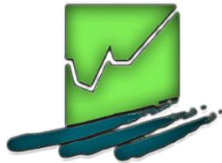
III. Zróżnicowanie rozwoju gospodarczego w Polsce w latach 2007-2016 - poziom podregionów (Michał Dudek)

I

Zróżnicowanie rozwoju gospodarczego w regionach UE

Paweł Chmieliński
Zakład Polityki Społecznej i Regionalnej
IERiGŻ-PIB

Plan części I

Wprowadzenie i cel badania

Cel i materiały źródłowe

Definicje

Wyniki

Wnioski

Cel prezentacji i materiały

Określenie zmian w skali zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego w krajach tzw. starej i nowej UE oraz omówienie procesów rozwojowych

Dane EUROSTAT

Dane DG Agri

Literatura (definicje)

Wzrost i rozwój gospodarczy

- Rozwój jest procesem kierunkowych przemian, w którego przebiegu obiekty przechodzą z form (stanów) prostych i mniej doskonałych do form (stanów) bardziej złożonych i doskonalszych (Encyklopedia PWN, 2019).
- Proces przechodzenia do stanów lub form bardziej złożonych lub pod pewnym względem doskonalszych (WSJP, 2006).
- W naukach ekonomicznych, rozwój gospodarczy jest generalnie długofalowym i wielopłaszczyznowym (złożonym) procesem (Beeg i in., 2007; Samuelson, Nordhaus, 2012) odnoszącym się do przeobrażeń nie tylko w całym systemie gospodarczym, ale również społecznym (Todaro, 1985), a nawet w środowisku naturalnym (Hunold, Dryzek, 2002).
- Wzrost (growth) stanowi kategorię ilościową, pojmowaną tylko jako pomnażanie, powiększanie ilości itp., zaś rozwój (development) oznacza zmiany strukturalne (Porter, 1990; Watts, 2000, Schumpeter, 1960). Prócz tego z rozwojem kojarzony jest raczej rozwój społeczny lub społeczno-gospodarczy, zaś ze wzrostem rozwój ekonomiczny.

Wzrost i rozwój gospodarczy - 2

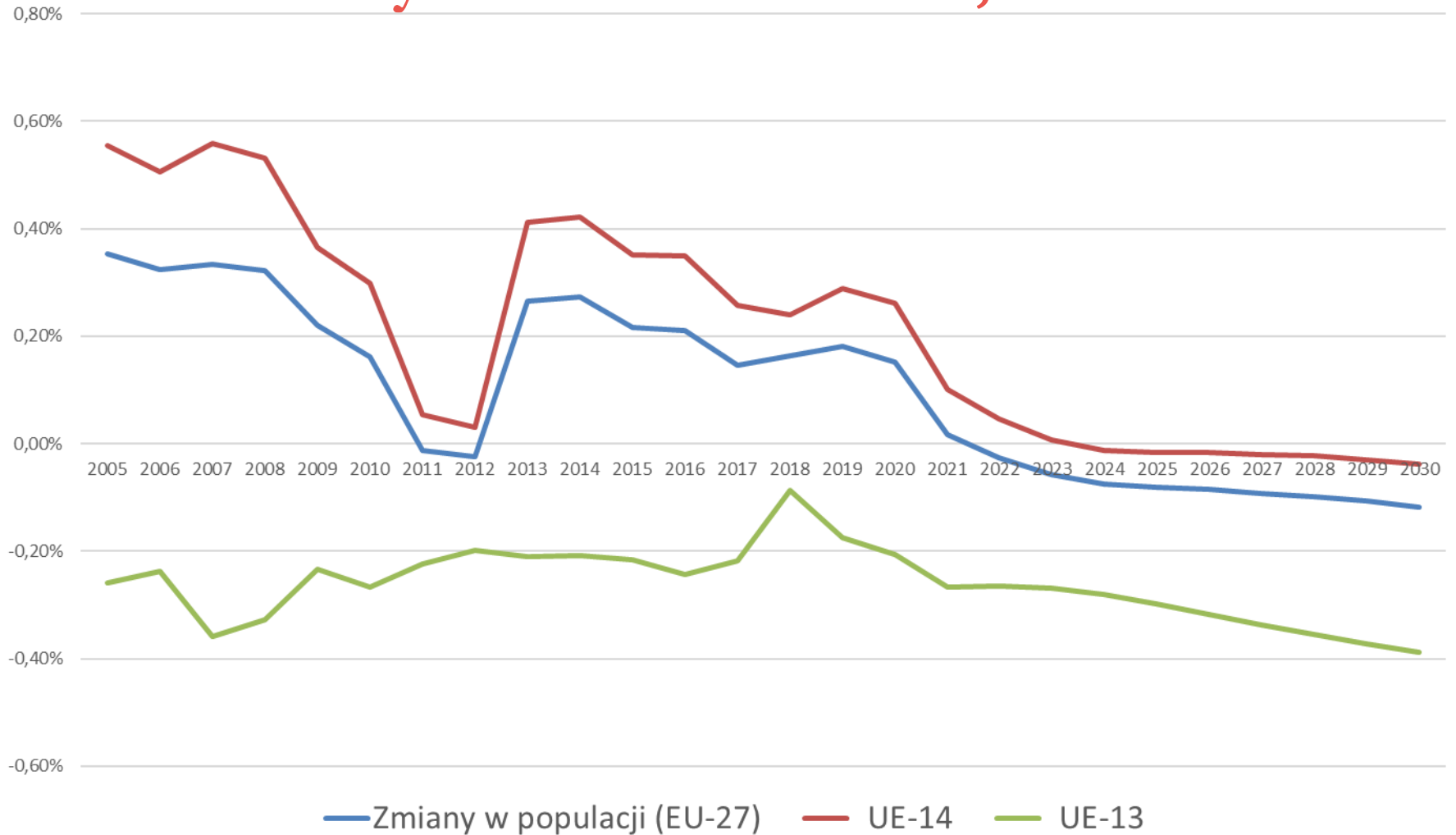
- Dylemat: czy wzrost gospodarczy prowadzi do rozwoju czy też efektem rozwoju jest wzrost?
- Bardziej ugruntowany jest pogląd, rozwój ekonomiczny, czyli jakościowe i strukturalne zmiany w gospodarkach są następstwem wzrostu gospodarczego (EZ PWN, 2019; Acemoglu, 2012).
- Próbując usystematyzować pojęciowo rozwój gospodarczy należy uznać, że w jego zakres wchodzi następujące procesy:
  - **wzrost gospodarczy** - powiększanie się realnej wartości wytworzonych dóbr i usług, produktu krajowego brutto (globalnej i per capita) kraju (regionu)
  - **rozwój społeczny** – jego odzwierciedleniem są pozytywne przeobrażenia w opiece zdrowotnej i długości życia, oświacie (poprawa poziomu skolaryzacji i dostępności do edukacji, spadek skali analfabetyzmu), społeczeństwa, wyrównywanie pozycji kobiet i mężczyzn w różnych płaszczyznach życia, przeciwdziałaniu wykluczeniu i ubóstwu.
  - **rozwój społeczno-gospodarczy** – reprodukcja rozszerzona gospodarki wyrażająca się zmiany w zdolnościach wytwórczych i spożyciu, w stosunkach ekonomicznych i społecznych oraz środowisku.

Wzrost i rozwój gospodarczy - 3

- Analizując czynniki rozwoju gospodarczego można wyodrębnić ujęcie:
- modelowe, które obejmuje analizę czynników bezpośrednich (zatrudnienie i wydajność pracy) oraz pośrednich (majątku produkcyjnego, dokonanych inwestycji oraz ich poziomu efektywności)
- historyczne, tj. analizy najważniejszych czynników powodujących rozwój gospodarczy, do których zalicza się: kapitał, ziemię, pracę i wiedzę techniczną (Jankowski, 2011)

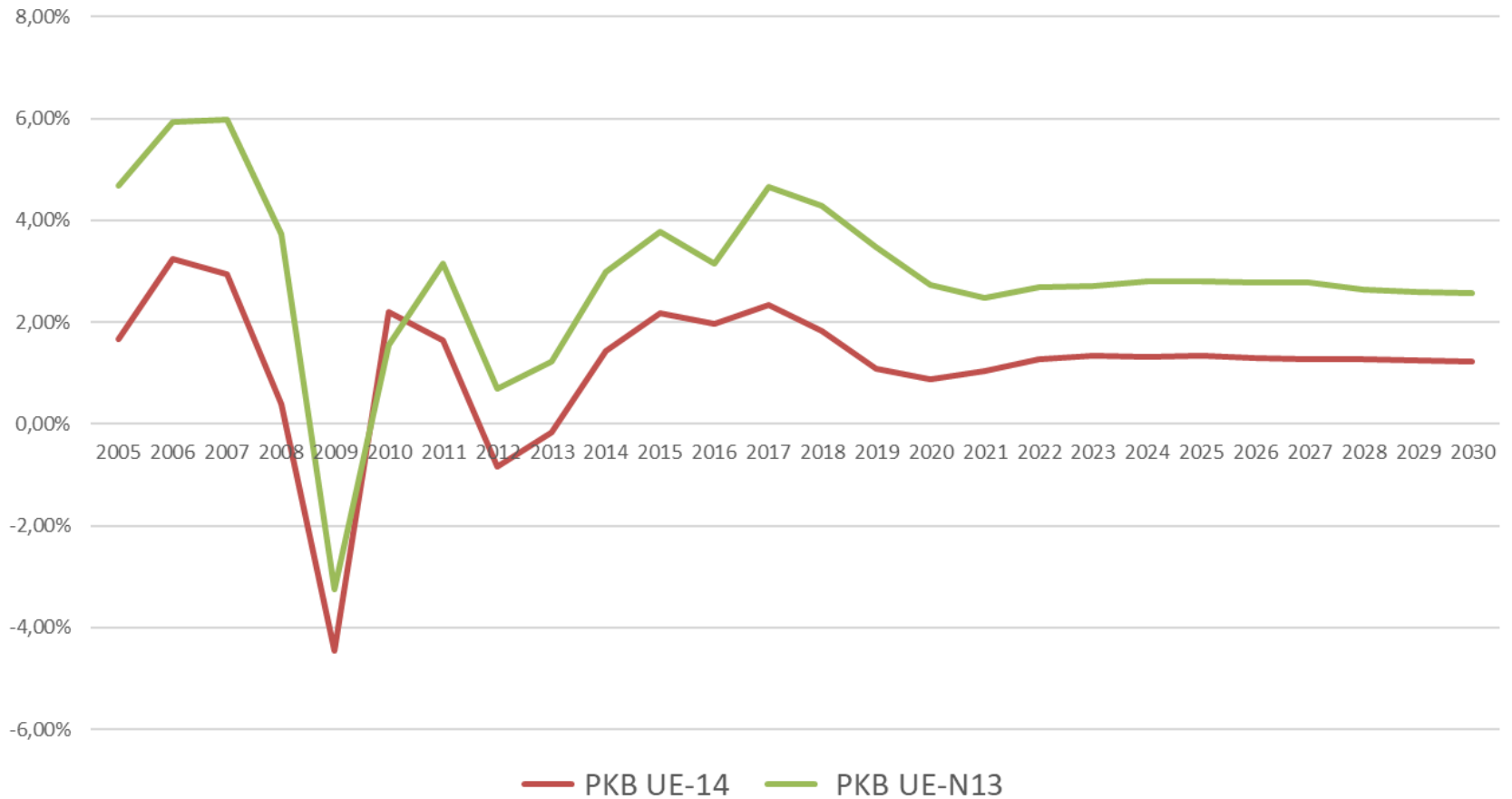

Zmiany w liczbie ludności, 2005-2030

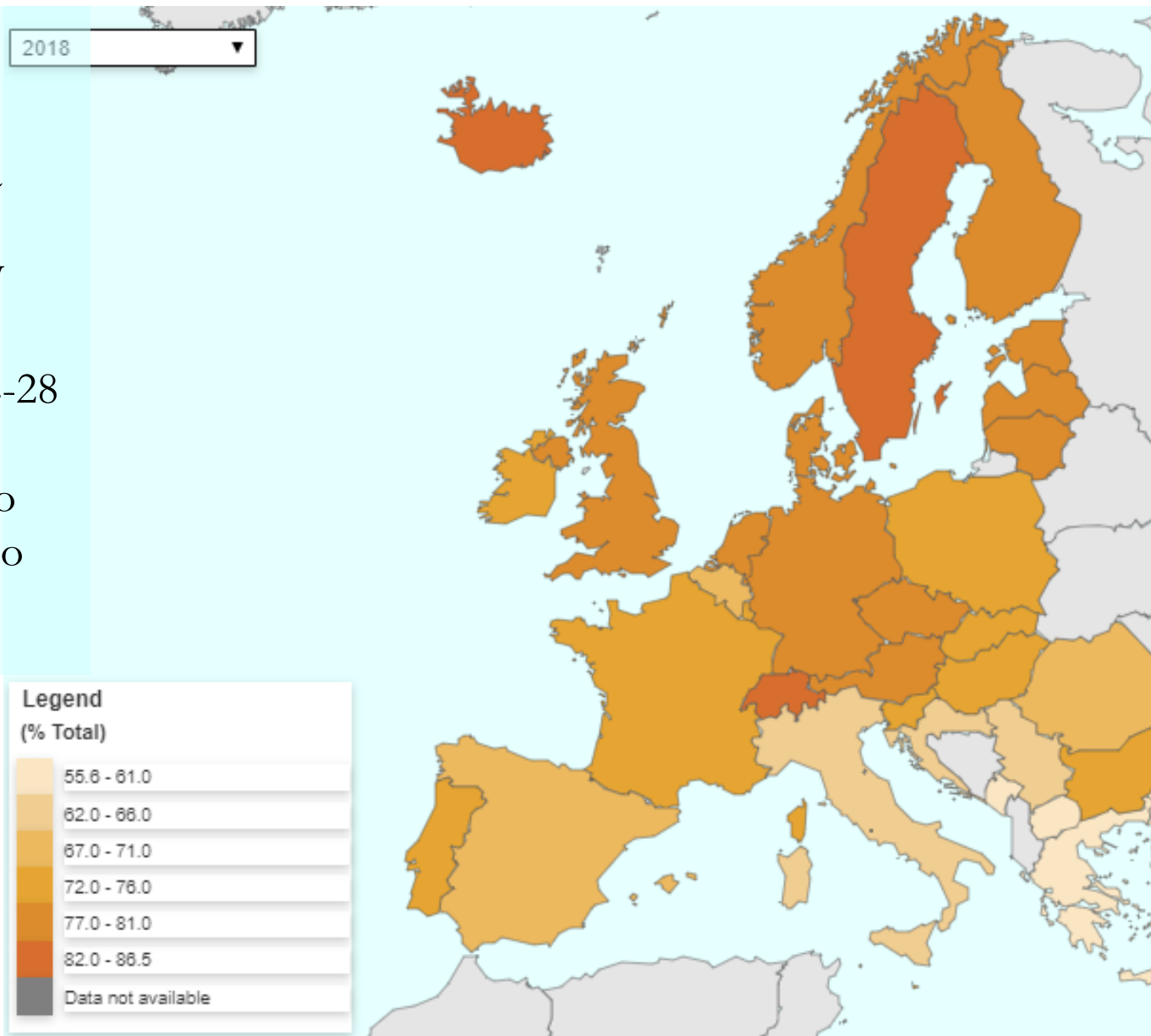
Źródło: 2019 Baseline assumptions on key macroeconomic variable, 2005-2030

Zmiany PKB, 2005-2030

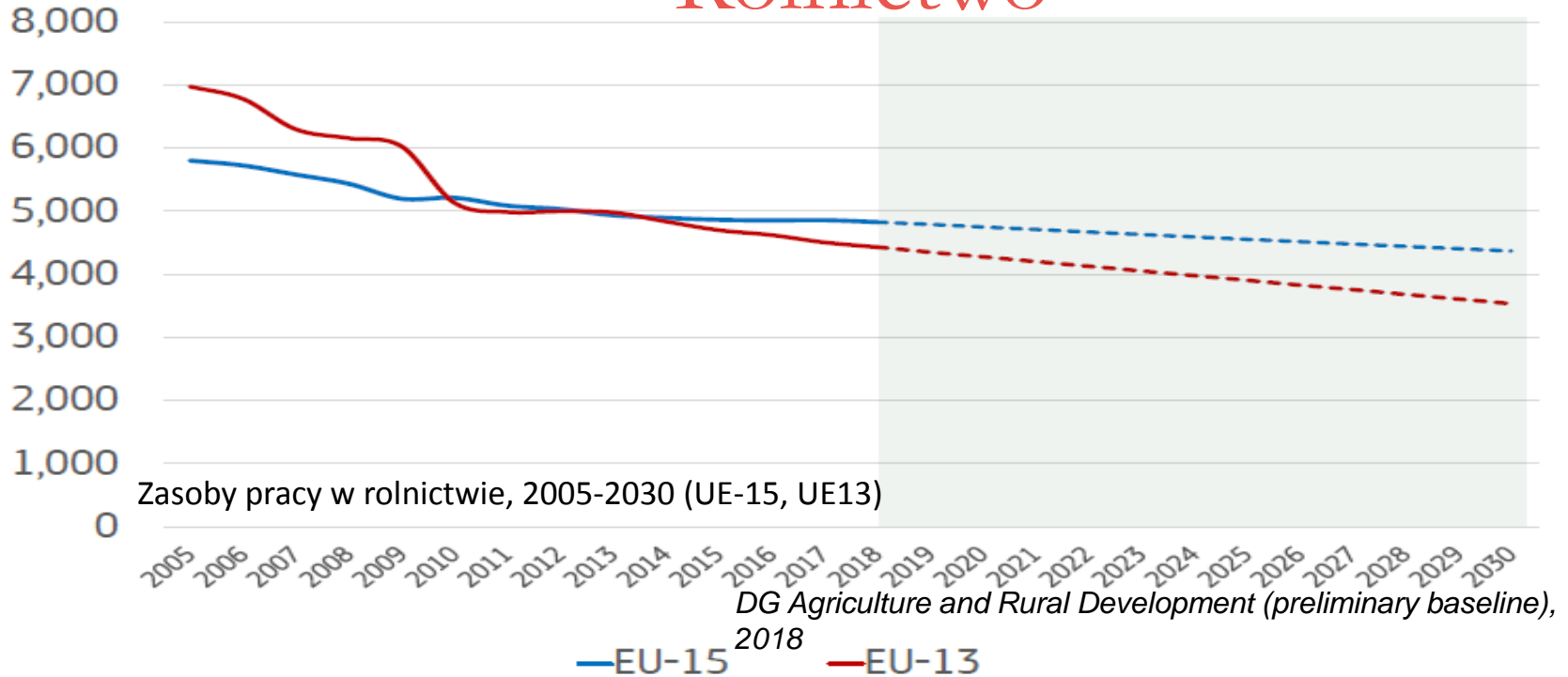
Wskaźnik zatrudnienia, 20-64 lat

- UE – 28 – 73,2
- Polska - 72,2
- wyraźna zmiana na europejskim rynku pracy od 2005 r. W 2018 r. stopa zatrudnienia w UE-28 była najwyższa od 2005 r. i zmierza do osiągnięcia unijnego celu 75 %.

Źródło: EUROSTAT
Employment rate by sex,
age group 20-
64 [T2020_10]

Rolnictwo

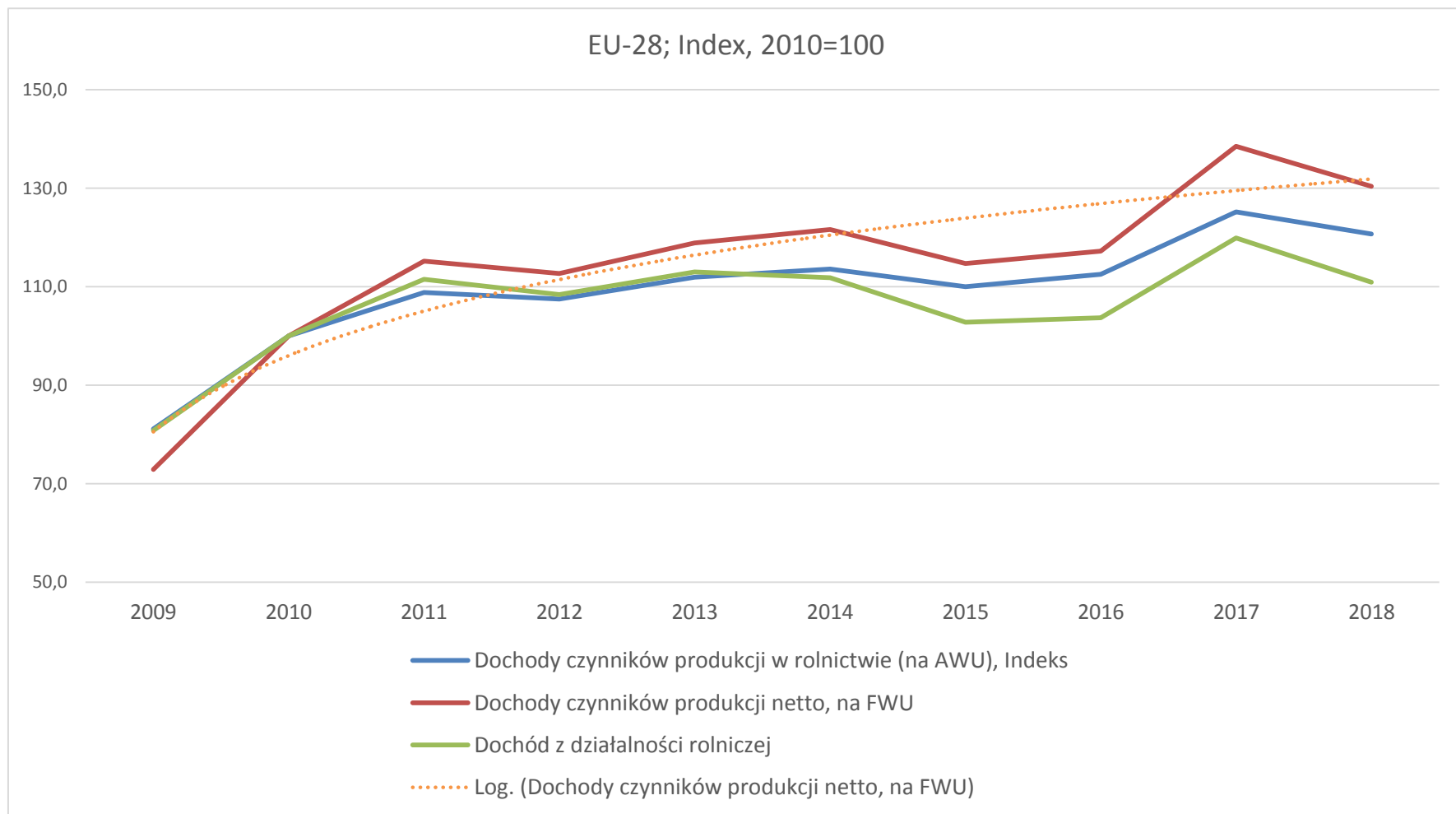

- Liczba gospodarstw rolnych w UE maleje (-4,2 mln w latach 2005-2016, 2016 =10,5 mln)
- Średnia wielkość gospodarstwa - 16.8 ha
- Zatrudnienie w rolnictwie 5,7% ogólnego zatrudnienia w EU w 2005 oraz 4.4 % w 2016

- Zasoby pracy zmniejszyły się w latach 2005-2016 o 9,5 milionów osób – z czego 60% dotyczyło Rumunii, Polski oraz Bułgarii

- Atrakcyjność zawodu
- Adaptacja technologii
- Poziom życia na obszarach wiejskich
- Duży udział gospodarstw prod. na samozaopatrzenie

Dochody rolnicze

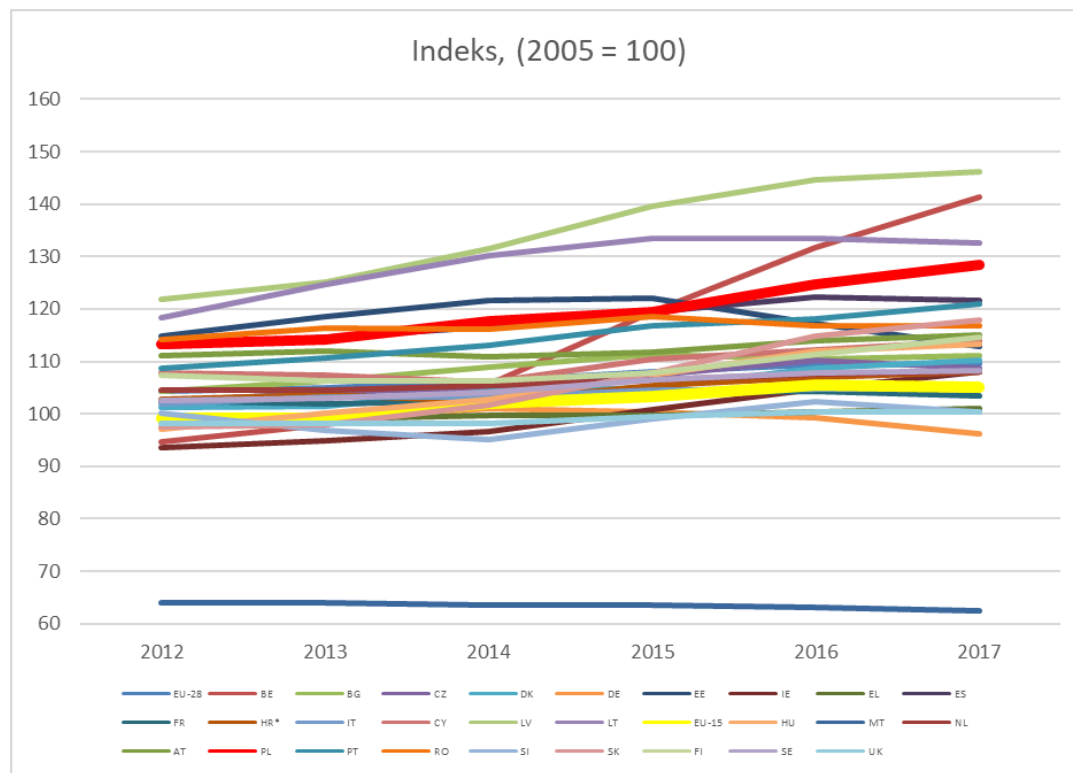

Wydajność czynników produkcji w rolnictwie

- Wzrost TFP w UE, większy w UE-13
- W UE wzrost TFP poprzez redukcję wykorzystania zasobów pracy, dotyczyło to zwłaszcza UE-13 (* wzrost wydajności, * modernizacja technologiczna, * zmiana struktury agrarnej, zwłaszcza w odniesieniu do liczby gospodarstw oraz ich wielkości)
- Problem „neutralności” większości stosowanych mierników (w tym TFP) względem oceny oddziaływania produkcji rolniczej na środowisko

Productivity in EU agriculture – slowly but steadily growing, EU Agricultural Markets Briefs (12/2016).

Total factor productivity

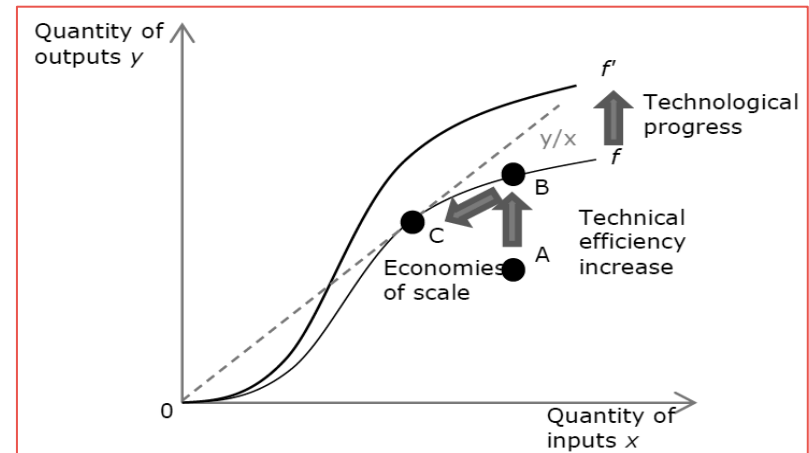
Common context indicators for rural development programs (2014-2020), DG AGRI, 2018

Wnioski

- Kraje UE-13 stopniowo niwelują lukę rozwojową względem krajów tzw. starej UE.
- Jednocześnie obserwujemy znaczące przemiany w strukturze ludności, przy czym zjawisko depopulacji zarysowuje się stosunkowo wyraźniej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej.
- Wydajność rolnictwa również rośnie przy czym zarysowuje się efekt procesów modernizacyjnych oraz restrukturyzacyjnych, co jest efektem przede wszystkim optymalizacji poziomu zatrudnienia w gospodarstwach rolnych
- Problem z powszechnie stosowanymi miernikami rozwoju i możliwościami uwzględnienia aspektów środowiskowych. Dotychczas stosowane miary są „neutralne” w odniesieniu do kwestii środowiskowych.

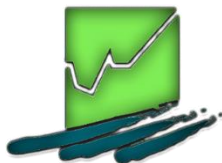
Prognozy ekonomiczne w ograniczonym zakresie uwzględniają postęp technologiczny w gospodarce (i rolnictwie) i tzw. „miękkie” czynniki rozwoju.

Wzrost produktywności (warianty)

II

Zróżnicowanie rozwoju gospodarczego w Polsce Poziom województw (regionów)

Bożena Karwat-Woźniak
Zakład Polityki Społecznej i Regionalnej
IERiGŻ-PIB

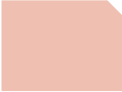

Cel badań

 Ocena przestrzennego zróżnicowania rozwoju gospodarczego

 Próba odpowiedzi na pytanie, jak funkcjonowanie w strukturach gospodarczych UE i możliwość korzystanie ze wsparcia w ramach polityki spójności wpłynęło na niwelowanie różnic rozwojowych

Metodologia badań

Wskaźniki makroekonomiczne:

- wartość (ogółem i per capita) i struktura tworzenia PKB ,
- tempo wzrostu PKB, produkcji, eksport,
- liczba pracujących i struktura sektorowa zatrudnienia,
- zmiany w liczbie i strukturze demograficznej ludności ,
- dalszym trwaniu życia,
- wskaźniku umieralność,
- poziomie urbanizacji,
- wartość środków trwałych,
- nakłady inwestycyjne.

Metodologia badań

Metody wielowymiarowej analizy porównawczej (WAP):

➤ metody hierarchizacji:

- metody porządkowania liniowego,
wzorca rozwoju Z. Hellwiga w ujęciu dynamicznym
- uporządkowanie dendrytowe,
- metody hierarchizacji drzewkowej;

➤ metody grupowania:

- metody bezpośrednie,
- metody iteracyjne;

➤ metody wyboru;

➤ metody dyskryminacji:

- metody bazujące na funkcjach decyzyjnych,
- metody oparte na dyskryminacyjnych.

Metodologia badań

Dane empiryczne - dane GUS

- Bank Danych Lokalnych
- Rocznik Statystyczny Województw
- Roczniki Statystyczne poszczególnych województw

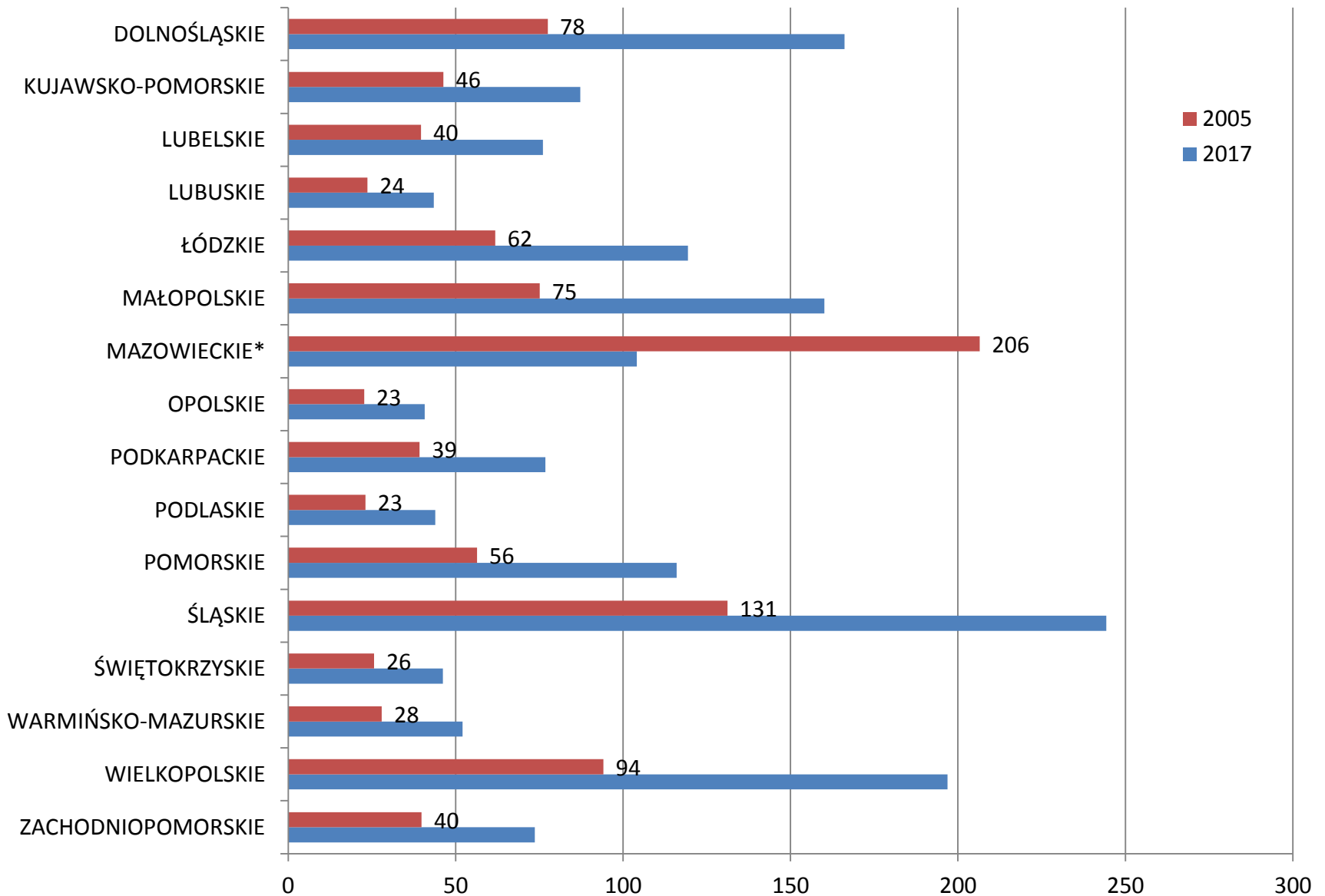
Podział terytorialny

- NUTS 2 (16 województw)

Okres analizy 2005-2017 (2018)

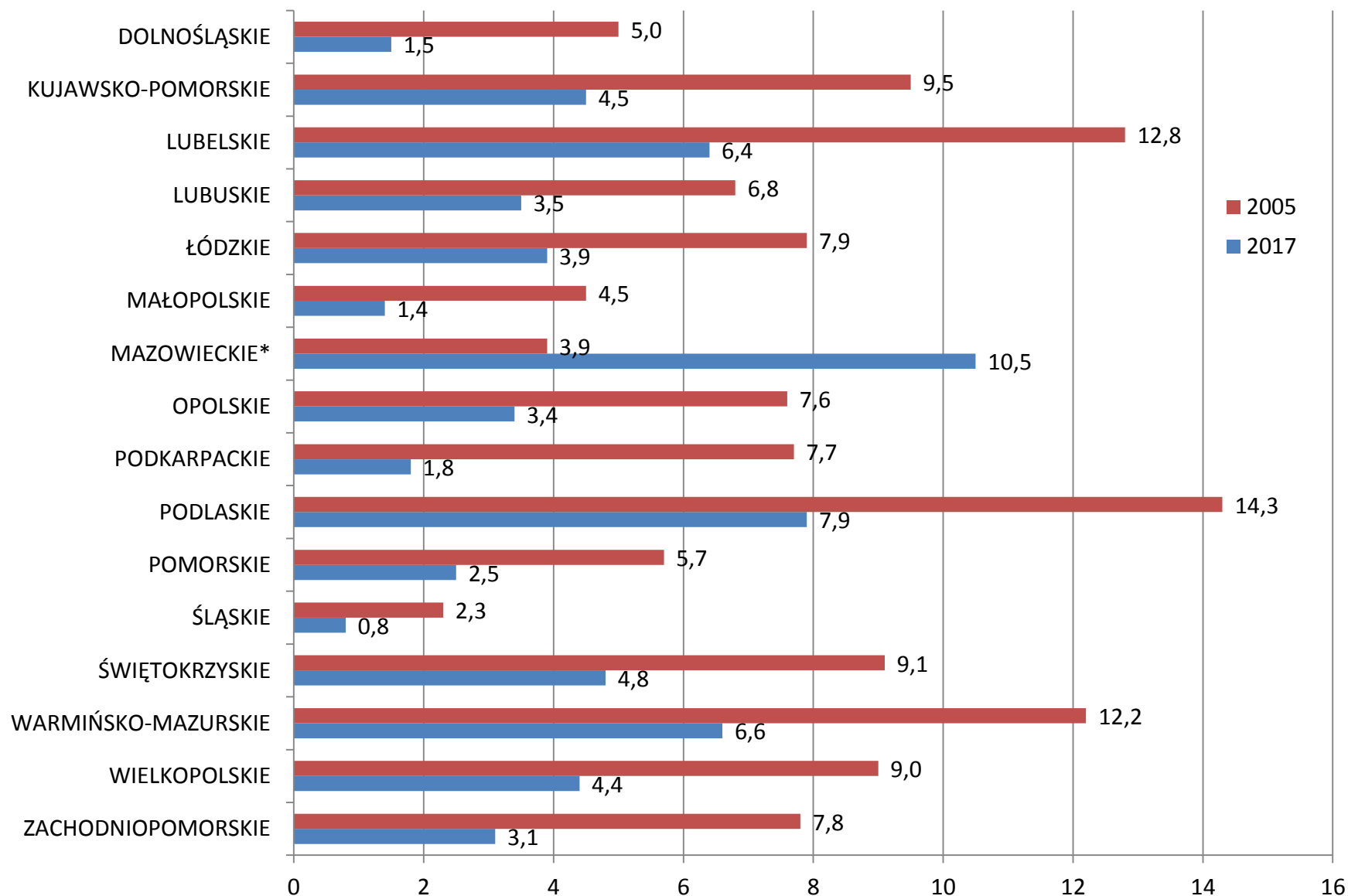
Produkt krajowy brutto ogółem (mld zł)

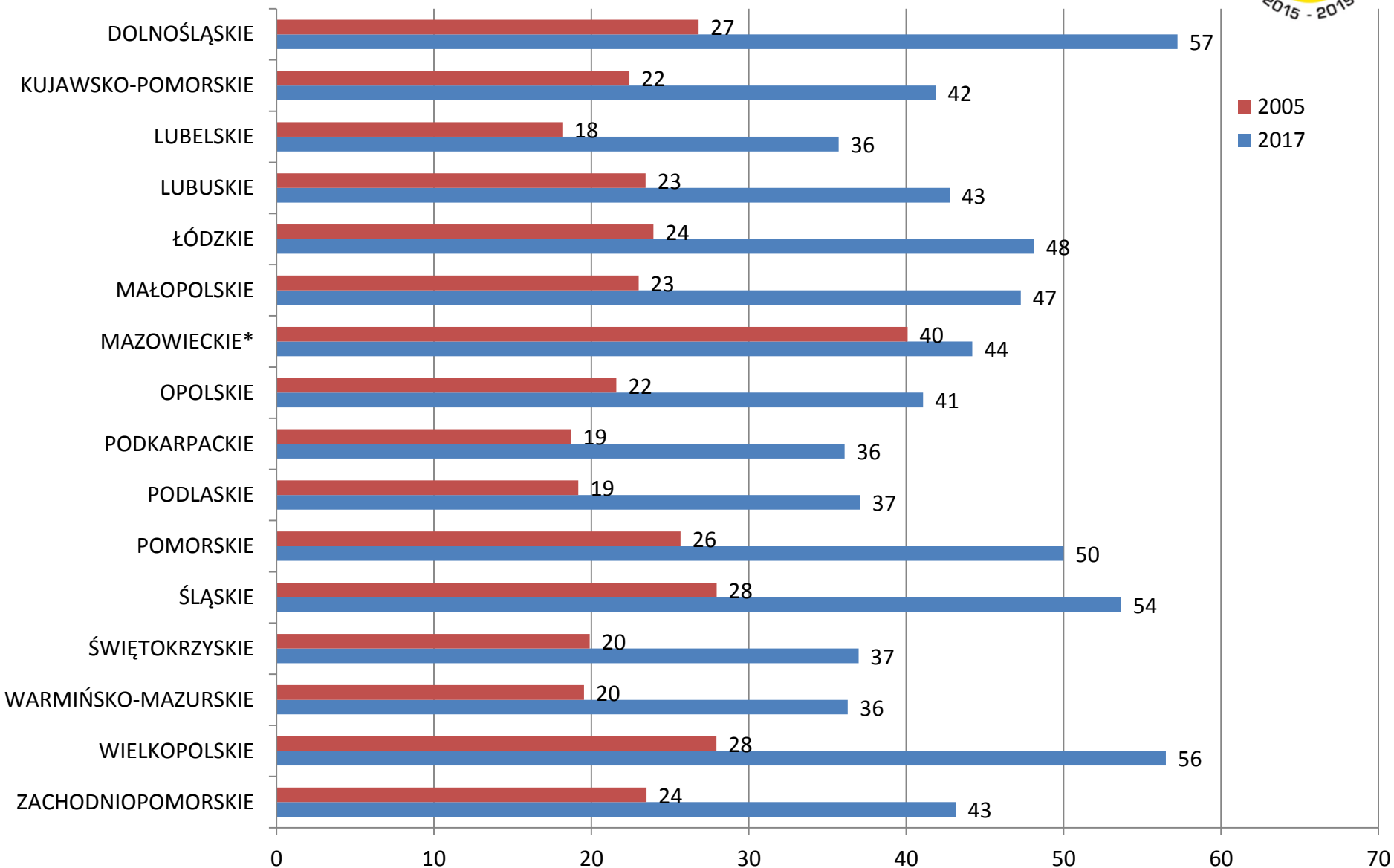
*2017 – dane dla regionu mazowieckiego regionalnego,

Źródło: opracowano na podstawie danych GUS

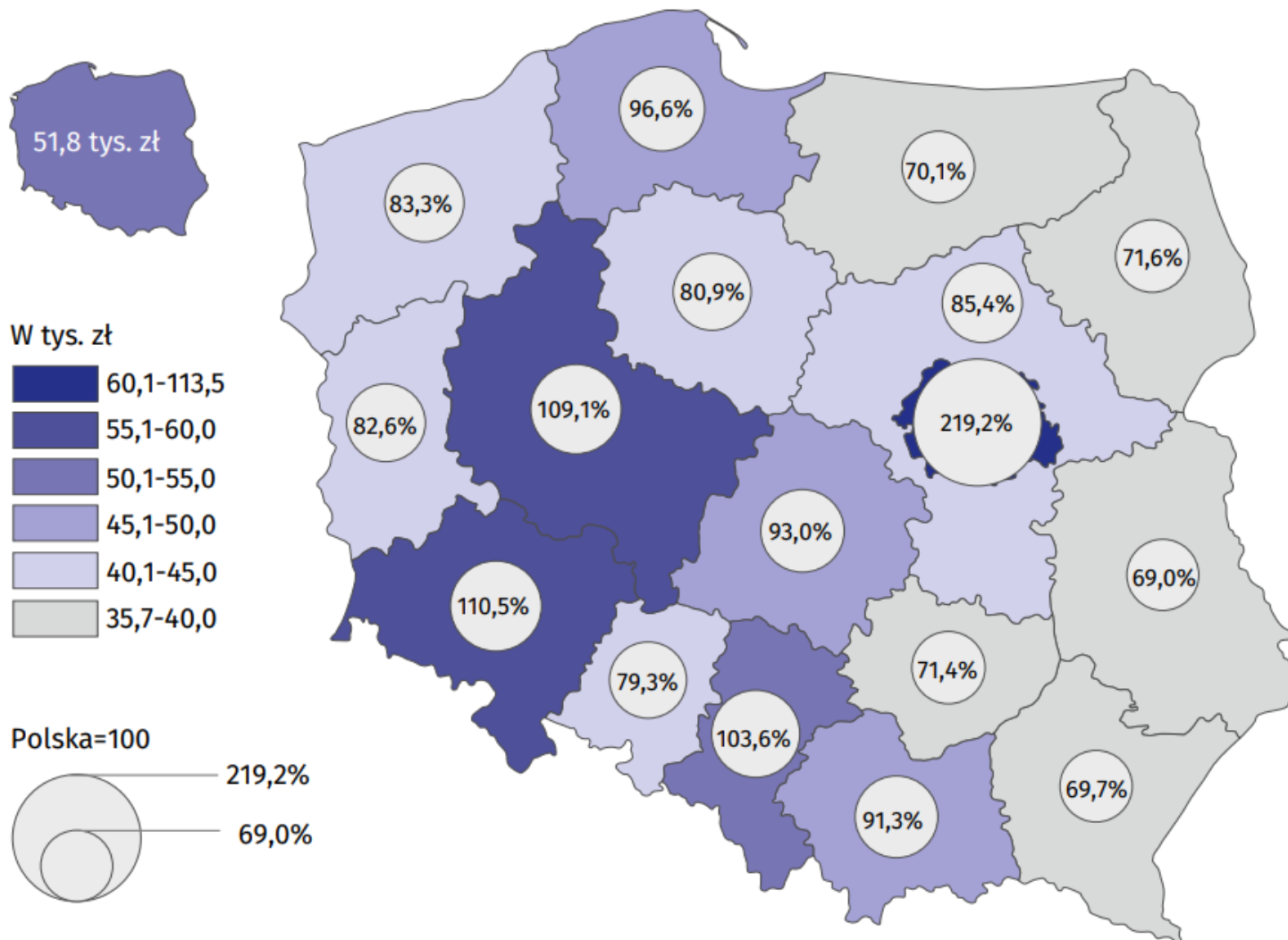
Udział rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto

Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (tys. zł)

Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca według regionów w 2017 r. (ceny bieżące)

Zmiany w liczbie ludności Polski według miejsca zamieszkania (stan na 31.12)

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców (w mln)				Średnioroczne tempo przyrostu (ubytku) ludności (w %)			
	2005	2010	2015	2018	2005	2010	2015	2018
Polska	38,2	38,5	38,4	38,4	-0,05	0,08	-0,09	- 0,06
wieś	14,7	15,1	15,3	15,3	0,00	0,31	0,06	0,13
miasto	23,5	23,4	23,2	23,1	-0,08	-0,06	-0,10	-0,18
Udział (%) ludności wiejskiej	38,5	39,2	39,7	39,9	x			

Źródło: opracowano na podstawie: Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym, GUS. Warszawa (za odpowiednie lata)

Czynniki warunkujące zmiany liczby ludności wiejskiej

Zachodzące w latach 2000-2018 zmiany liczby ludności wiejskiej stanowią wypadkową zmian:

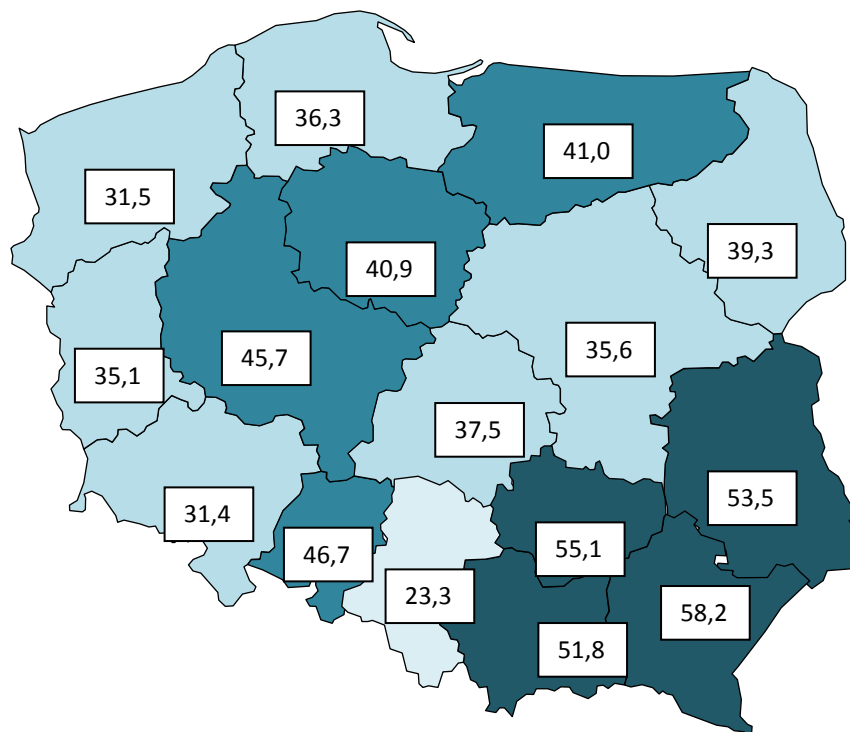
- ✓ **w przyroście naturalnym;** przyrost naturalny ludności wiejskiej był wielkością dodatnią, chociaż o malejących wartościach: z 1,4 do +0,0 osoby w przeliczeniu na 1000 ludności wiejskiej (w miastach był generalnie ujemny, – 0,4 w 2000r. oraz – 1,2 w 2018r.,
- ✓ **w migracjach na pobyt stały:**
  - wewnętrznych pomiędzy miastem i wsią; latach 2000-2018 średnio roczne saldo migracji wewnętrznych na obszary wiejskie wynosiło netto 33,8 tys. osób, podczas gdy wcześniej przez ponad pół wieku notowano odpływ ludności ze wsi miast,
  - zagranicznych; saldo migracji ze wsi na pobyt stały w innych krajach było ujemne i wynosiło średnio rocznie w wysokości – 2,6 tys. (- 8,3 tys. w miastach).
- ✓ **granic administracyjnych;** spadek liczby mieszkańców wsi w okresie ostatnich 10 lat o ok. 130 tys.

Liczba ludności wiejskiej w Polsce według województw w latach 2005-2018

Wyszczególnienie	Liczba ludności (w tys.)		Wskaźnik zmian (100 =2005)	Odsetek ludności wiejskiej (%)		Zmiany 2005-2018 (pp.)
	2005	2018		2005	2018	
Dolnośląskie	839,4	910,7	108,5	28,9	31,4	2,5
Kujawsko-pomorskie	805,8	849,9	105,5	38,1	40,9	2,8
Lubelskie	1176,8	1133,8	96,3	53,4	53,5	0,1
Lubuskie	364,8	355,6	97,5	35,9	35,1	-0,8
Łódzkie	914,4	923,6	101,0	35,3	37,5	2,2
Małopolskie	1654,3	1761,8	106,5	46,0	51,8	5,8
Mazowieckie	1827,0	1923,5	105,4	35,3	35,6	0,3
Opolskie	496,0	460,5	92,8	47,6	46,7	-0,9
Podkarpackie	1258,1	1254,2	99,7	59,5	58,2	-1,3
Podlaskie	490,3	466,3	95,1	41,0	39,3	-1,7
Pomorskie	726,7	847,9	116,7	32,2	36,3	4,1
Śląskie	1002,5	1054,8	105,2	21,1	23,3	2,2
Świętokrzyskie	706,3	684,6	96,9	54,4	55,1	0,7
Warmińsko-mazurskie	579,7	586,0	101,1	39,9	41,0	0,1
Wielkopolskie	1459,3	1597,6	109,5	42,5	45,7	3,2
Zachodniopomorskie	529,2	535,8	101,2	30,7	31,5	0,8

Źródło: opracowano na podstawie: Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym, GUS, Warszawa 2006 i 2019.

Odsetek ludności wiejskiej w Polsce według województw w 2018 roku

Źródło: opracowano na podstawie: Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym, GUS, Warszawa 2019.

Współczynniki obciążenia demograficznego ludności wiejskiej według województw

Województwo	Obciążenie w			
	2006		2017	
	Ludnością w wieku		Ludnością w wieku	
	przed- produkcyjnym	popro- dukcyjnym	przed- produkcyjnym	popro- dukcyjnym
Polska	38	25	31	29
Dolnośląskie	34	22	30	28
Kujawsko-pomorskie	38	22	32	27
Lubelskie	38	32	30	33
Lubuskie	36	21	30	27
łódzkie	36	30	30	33
Małopolskie	31	24	33	27
Mazowieckie	39	27	33	30
Opolskie	32	26	26	30
Podkarpackie	30	26	30	28
Podlaskie	39	36	29	34
Pomorskie	42	18	36	23
Śląskie	34	25	30	30
Świętokrzyskie	36	30	29	33
Warmińsko-mazurskie	39	22	31	25
Wielkopolskie	38	21	34	26
Zachodniopomorskie	37	20	30	26

Źródło: opracowano podstawie Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2007, 2018,

Wskaźnik zatrudnienia

Województwa	Wskaźnik (w%) zatrudnienia ludności			
	2006		2018	
	ogółem	wiejskiej	ogółem	wiejskiej
Polska	47,4	49,5	54,0	53,4
Dolnośląskie	46,5	43,1	53,2	55,5
Kujawsko-pomorskie	44,8	47,4	52,0	50,8
Lubelskie	50,1	55,3	51,5	50,5
Lubuskie	46,6	45,4	53,2	52,2
Łódzkie	48,9	53,3	53,6	57,6
Małopolskie	49,4	54,6	55,2	51,5
Mazowieckie	50,6	50,6	58,0	54,6
Opolskie	44,8	46,3	54,0	53,5
Podkarpackie	46,9	49,4	52,2	51,9
Podlaskie	49,0	50,3	53,3	51,0
Pomorskie	45,8	44,8	56,4	58,3
Śląskie	44,1	43,2	50,8	50,7
Świętokrzyskie	49,3	53,3	50,2	50,4
Warmińsko-mazurskie	44,8	43,1	49,2	46,7
Wielkopolskie	48,4	51,2	57,0	58,0
Zachodnio-pomorskie	43,3	37,6	53,5	54,7

Wartość miary Z. Hellwiga według województw

Województwa	Wartość miary Z. Hellwiga		Wzrost (+)/ spadek (-) w 2017r. stosunku do 2005r.	Lokata		Zmiana pozycji w 2017r. w stosunku do 2005r.
	2005	2017		2005	2017	
Dolnośląskie	0,268	0,271	+	3	4	1
Kujawsko-pomorskie	0,138	0,163	+	11	10	-1
Lubelskie	0,101	0,066	-	14	14	0
Lubuskie	0,220	0,251	+	7	6	1
Łódzkie	0,231	0,213	-	6	8	2
Małopolskie	0,214	0,239	+	8	7	-1
Mazowieckie	0,384	0,401	+	1	1	0
Opolskie	0,303	0,297	-	2	2	0
Podkarpackie	0,166	0,082	-	10	13	3
Podlaskie	0,121	0,134	+	12	11	-1
Pomorskie	0,179	0,202	+	9	9	0
Śląskie	0,265	0,271	+	4	5	1
Świętokrzyskie	0,045	0,062	+	15	15	0
Warmińsko-mazurskie	0,020	0,057	+	16	16	0
Wielkopolskie	0,249	0,276	+	5	3	-2
Zachodniopomorskie	0,113	0,127	+	13	12	-1

Grupowanie województw pod względem poziomu rozwoju gospodarczego

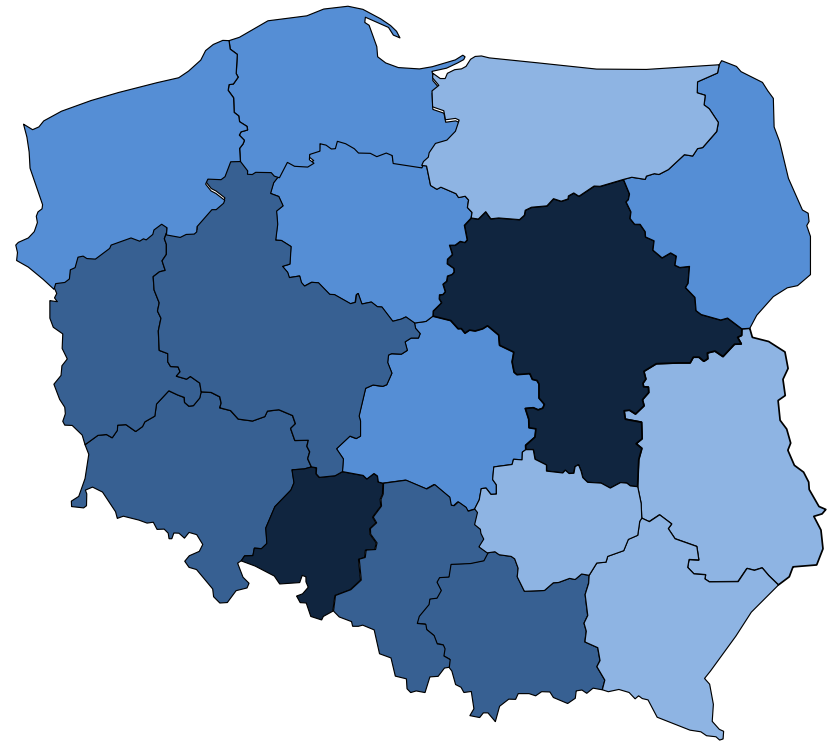
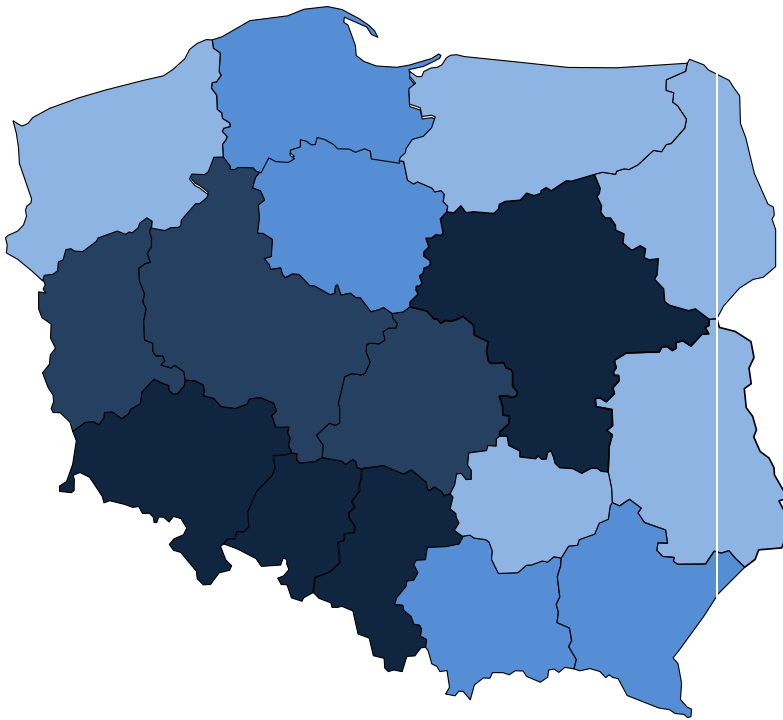
Poziom rozwoju	2005	2017
Wysoki (grupa I)	mazowieckie, śląskie, opolskie, dolnośląskie	mazowieckie, opolskie,
Średni (grupa II)	lubuskie, łódzkie, wielkopolskie,	śląskie, wielkopolskie, lubuskie, dolnośląskie, małopolskie
Niski (grupa III)	kujawsko-pomorskie, małopolskie, podkarpackie, pomorskie	łódzkie, podlaskie, zachodnio-pomorskie, kujawsko-pomorskie, pomorskie
Najniższy (grupa IV)	świętokrzyskie, warmińsko- mazurskie, lubelskie, zachodnio- pomorskie, podlaskie,	Warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie, lubelskie, podkarpackie

Klasyfikacja województw pod względem poziomu rozwoju gospodarczego

2005

2017

Wysoki (grupa I)	
Średni (grupa II)	
Niski (grupa III)	
Najniższy (grupa IV)	

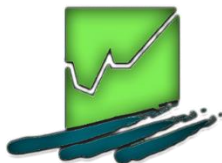
Podsumowanie i wnioski

Z przeprowadzonych badań wynika, że w okresie objętym wnioskowaniem:

- wzrasta poziom rozwoju gospodarczego Polski, ale jest on zróżnicowany terytorialnie;
- chociaż zdecydowana większość regionów znalazła się w grupie o średnim, bądź niskim poziomie rozwoju gospodarczego;
- jednak zmniejszyła się liczba regionów, które cechowały się bardzo niskim poziomem rozwoju, ale niezmiennie najniższym poziomem rozwoju cechowały się województwa świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie,
- spadła również liczba regionów o wysokim poziomie rozwoju, przy czym województwa: mazowieckie i opolskie charakteryzowały wysokim poziomem rozwoju gospodarczego zarówno w 2005 jak i 2017 roku;
- utrzymuje również duży dysonans pomiędzy województwami „ściany wschodniej” a pozostałymi regionami;
- na niwelowanie rozbieżności rozwojowych niewielki wpływ miały wykorzystywane przez badane województwa fundusze unijne.

III

Zróźnicowanie rozwoju gospodarczego w Polsce w latach 2007-2016 Poziom podregionów

Michał Dudek
Zakład Polityki Społecznej i Regionalnej
IERiGŻ-PIB

Wprowadzenie

tendencja do koncentracji kapitału, ludności
i działalności gospodarczych
w dużych ośrodkach miejskich

zróżnicowanie terytorialne rozwoju
gospodarczego

Metropolie i ich obszary funkcjonalne

- › wzrost gospodarczy
- › innowacje
- › wysoki poziom życia
- › napływ ludności

Obszary peryferyjne

- › strukturalne bariery wzrostu
- › problemy ekonomiczne i społeczne
- › depopulacja
- › kurczenie się rynków dóbr i usług

Cele badań

 Określenie zmian poziomu zróżnicowania rozwoju gospodarczego podregionów w Polsce w latach 2007-2016

 Identyfikacja oddziaływania instrumentów polityki spójności UE na poziom rozwoju gospodarczego podregionów w Polsce w latach 2007-2016

Materiał i metodyka

podregion wiejski	udział ludności zamieszkującej obszary wiejskie: > 50%	regiony NUTS-3 wg Eurostatu › kryteria: gęstość zaludnienia i liczba mieszkańców › obszar wiejski: tereny poza klastrami miejskimi (jedn. kilometrowe o pow. 1 km ² z gęstością zaludnienia 300 osób/km ² i liczbą mieszkańców 5000
podregion pośredni	udział ludności zamieszkującej obszary wiejskie: od 20 do 50%	
podregion miejski	udział ludności zamieszkującej obszary wiejskie: < 20%	
rozwój gospodarczy	wzrost wartości PKB <i>per capita</i> dla danego podregionu w badanym okresie	
konwergencja gospodarcza	upodobnianie się podregionów pod względem wartości PKB <i>per capita</i>	

Materiał i metodyka

Miernik rozwoju gospodarczego: PKB *per capita*

$$\ln(\Delta y_{it}) = a + b \ln y_{i,t-1} + \gamma \ln Z_{it} + \varepsilon_{it}$$

gdzie:

(Δy_{it}) i (y_{it}) - stopa wzrostu i wartość PKB *per capita* dla regionu i w okresie t ,

Z - wektor czynników wpływających na poziom wzrostu PKB,

ε - reszta równania,

a , b i γ - współczynniki regresji.

współczynnik zbieżności

$$\beta = -\ln(1 + b)/T$$

gdzie:

b oznacza współczynnik regresji,

T czas między pierwszą a ostatnią obserwacją.

β -konwergencja

współczynnik zmienności
indeks Giniego

δ -konwergencja

Materiał i metodyka

Dane ilościowe

- › PKB *per capita* dla podregionów
- › osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
- › liczba bezrobotnych zarejestrowanych
- › liczba ludności w wieku produkcyjnym

NUTS3
(podregiony)

- › wartość ogółem umów/decyzji o dofinansowanie projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy UE (umowy wg programów, województw, powiatów i gmin)

Krajowy System Informatyczny – SIMIK 07-13

Portal Funduszy Europejskich

Portal Funduszy Europejskich

Dane jakościowe

Narodowa Strategia Spójności – Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020

Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2010-2020

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020

(z perspektywą do 2030 r.)

Analizy, raporty, ewaluacje programów operacyjnych

NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI

KSRR
KRAJOWA STRATEGIA
ROZWOJU REGIONALNEGO

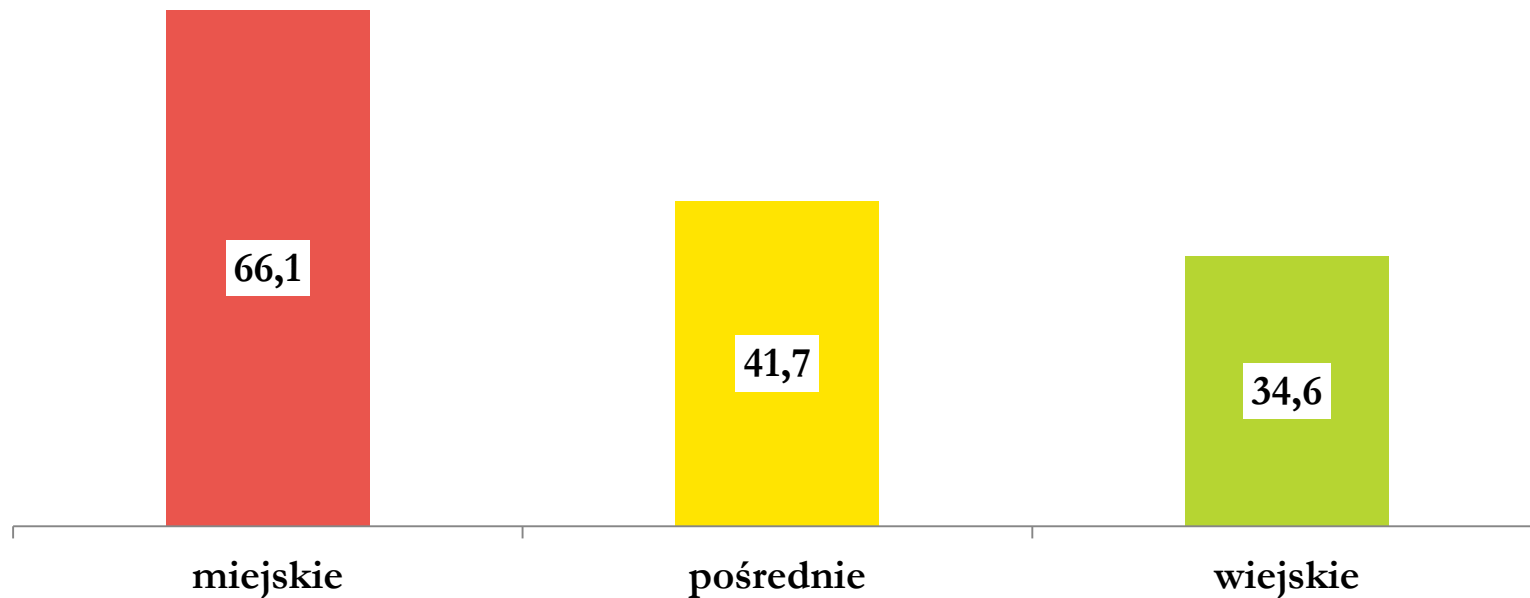
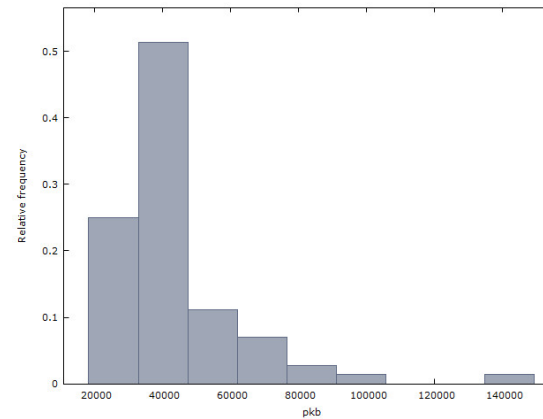
STRATEGIA
ZRÓWNOWAŻONEGO
ROZWOJU WSI,
ROLNICTWA
I RYBACTWA

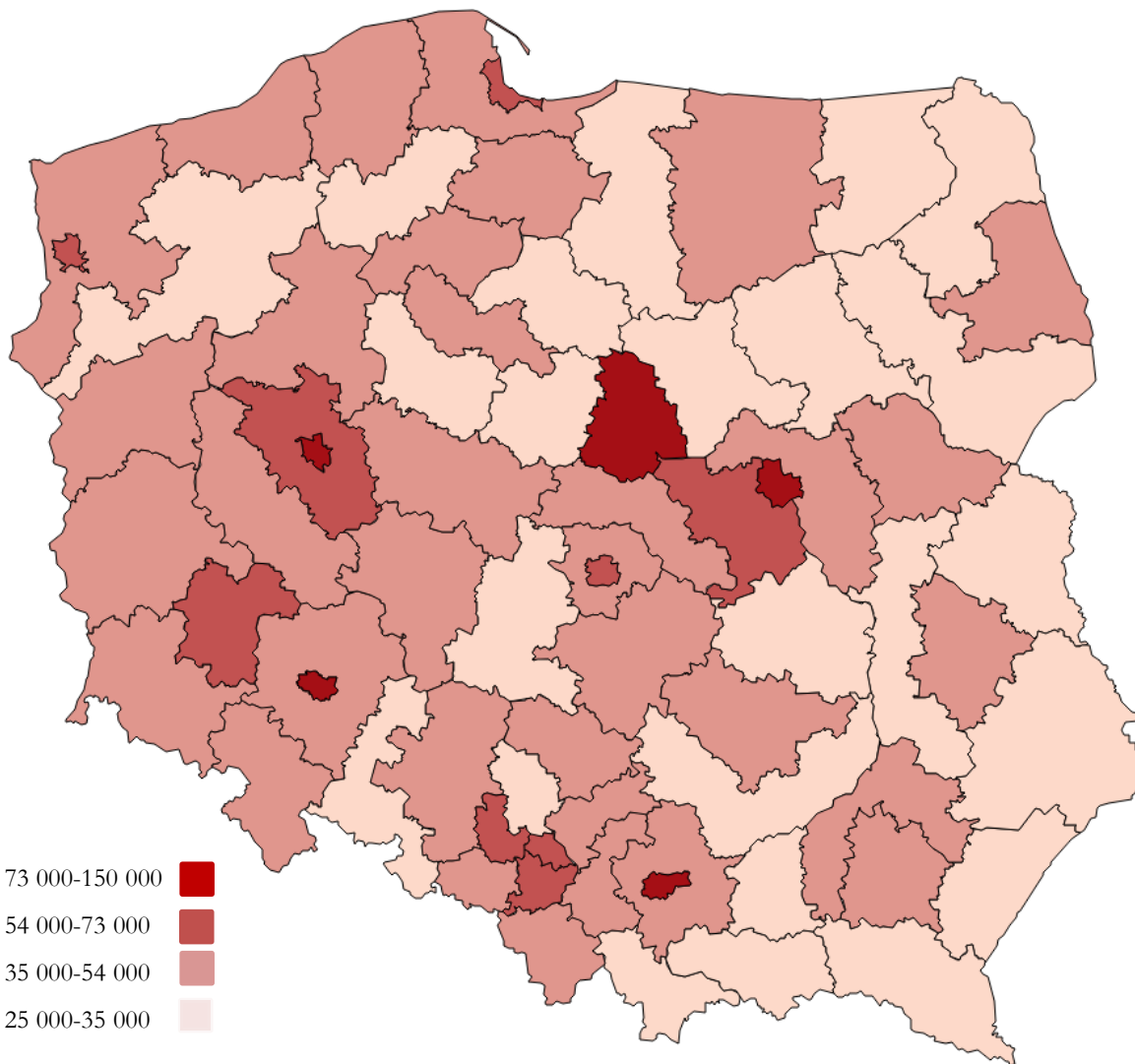

STRATEGIA
NA RZECZ
ODPOWIEDZIALNEGO
ROZWOJU

średnia	43,8
odchylenie standardowe	18,7
mediana	37,9
minimum	25,6
maksimum	141,9
współczynnik zmienności (w %)	42,7
współczynnik Giniego (w %)	19,7

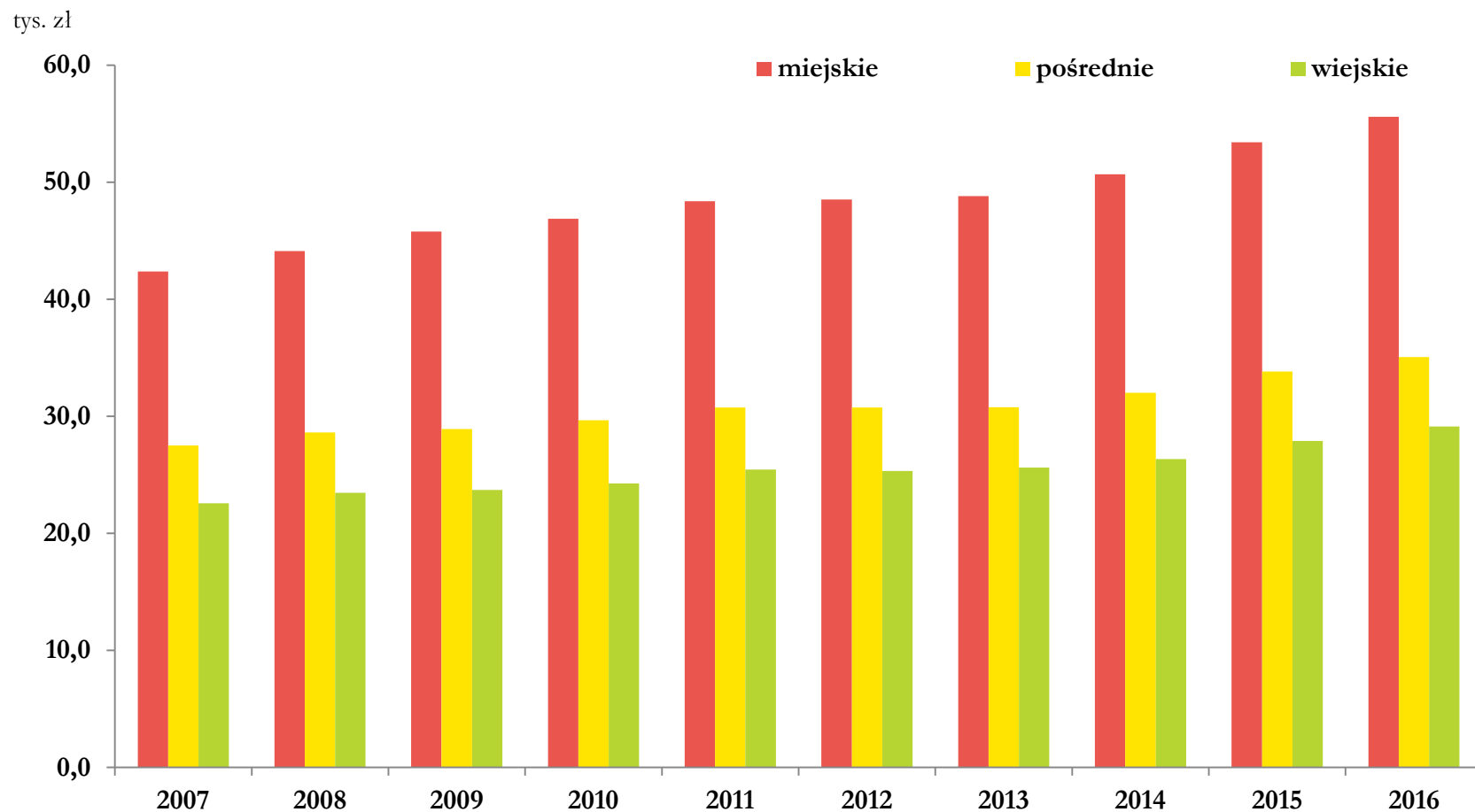
Wartości PKB *per capita* w podregionach

5 najwyższych

5 najniższych

m. Warszawa	141 941	elcki	28 108
m. Poznań	96 138	krośnieński	27 965
m. Kraków	80 353	nowotarski	27 706
m. Wrocław	79 838	chełmsko- zamojski	25 787
płocki	76 459	przemyski	25 589

73 000-150 000
54 000-73 000
35 000-54 000
25 000-35 000

Uwaga: *Zmiany PKB *per capita* wyrażono w cenach stałych
(deflator: wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych publikowany przez GUS).

Źródło: obliczenia własne na podstawie BDL GUS.

Wyniki estymacji modelu β -konwergencji bezwarunkowej w podziale na podregiony (2007-2016)

Wyszczególnienie	podregiony
$\ln$ PKB <i>per capita</i>	0,0455 p=0,13
Wyraz wolny	4,388*** p<0,00
parametr β (tempo zbieżności)	-0,038
Liczba obserwacji	69
R-kwadrat	0,033
Skorygowany R-kwadrat	0,019
Błąd standardowy reszt	0,077
Statystyka F	2,304 (df=1;67)

współczynnik $\beta > 0$
współczynnik zbieżności < 0

proces dywergencji
ale

**oddziaływanie zmiennej niezależnej
nieistotne statystycznie**

Oznaczenie wartości empirycznego poziomu istotności - * p<0,10; ** p<0,05; *** p<0,01

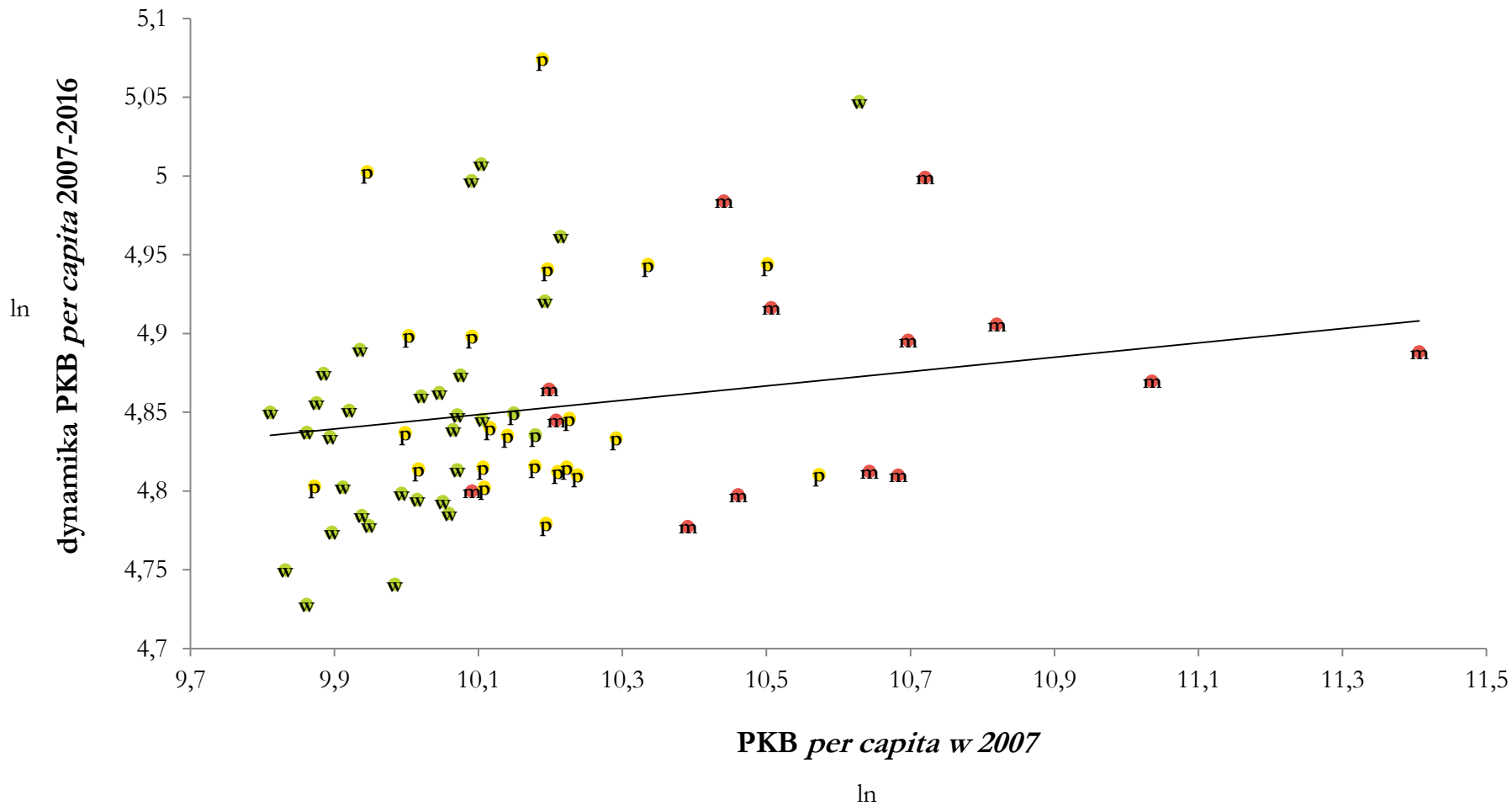
Uwaga: W modelu wykorzystano logarytm naturalny zmiennych:

zmienna zależna - dynamika zmian PKB *per capita* w latach 2007-2016 w cenach stałych;

zmienna niezależna - $\ln$ PKB *per capita* - PKB *per capita* w podregionie w 2007 r

Źródło: obliczenia własne na podstawie BDL GUS.

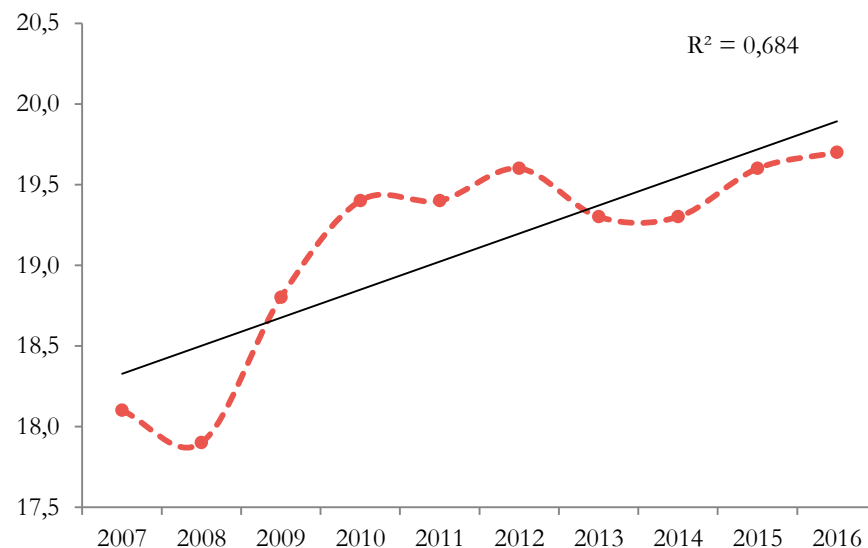
• **miejskie (m)**   • **pośrednie (p)**   • **wiejskie (w)**

Zmiany wartości współczynnika zmienności PKB *per capita* dla podregionów w latach 2007-2016

Zmiany wartości współczynnika Giniego PKB *per capita* dla podregionów w latach 2007-2016

położenie akcentu na duże miasta - sprzyjanie **zwiększaniu konkurencyjności** i nadrobieniu dystansu rozwojowego gospodarki krajowej oraz poszczególnych jej branż w regionach w relacji do zagranicy

wsparcie silniejszych jednostek terytorialnych (koncentracja wsparcia w ośrodkach rozwoju), zwrócenie uwagi na istotność **procesów rozprzestrzeniania się (dyfuzji) wzrostu** gospodarczego na tereny peryferyjne

uwzględnienie **zasady spójności** poprzez dostrzeżenie potrzeby zapobiegania nadmiernym różnicom gospodarczym w wymiarze terytorialnym

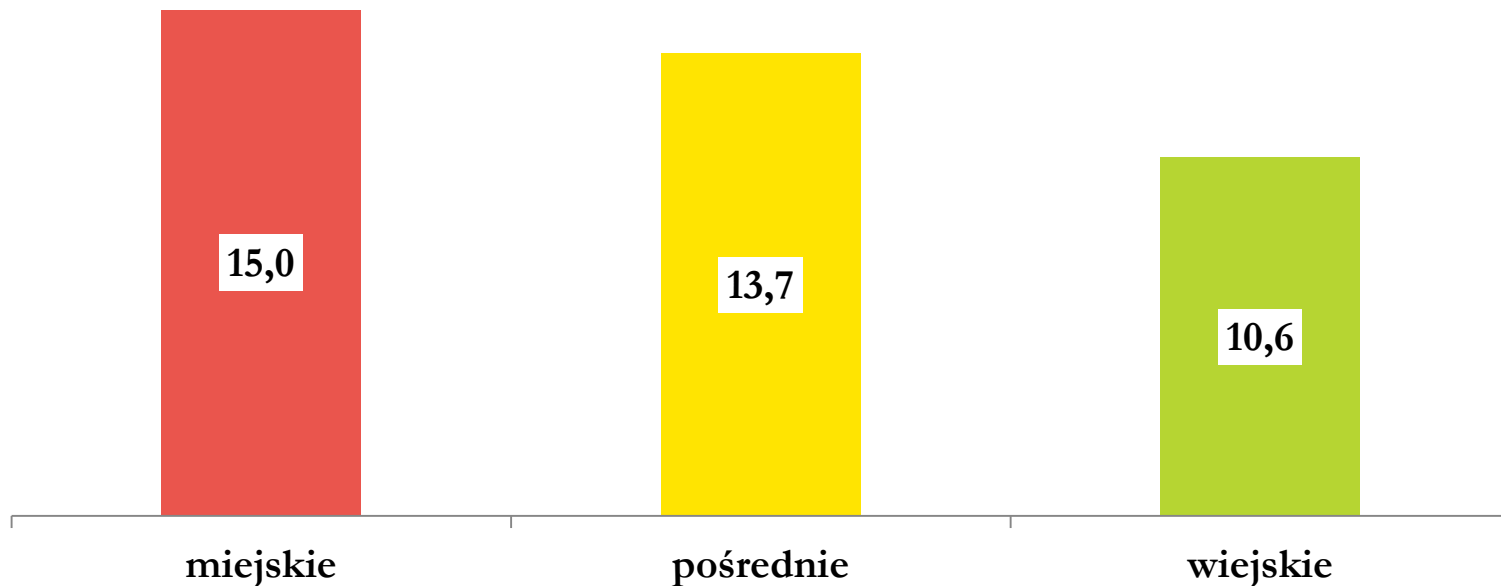
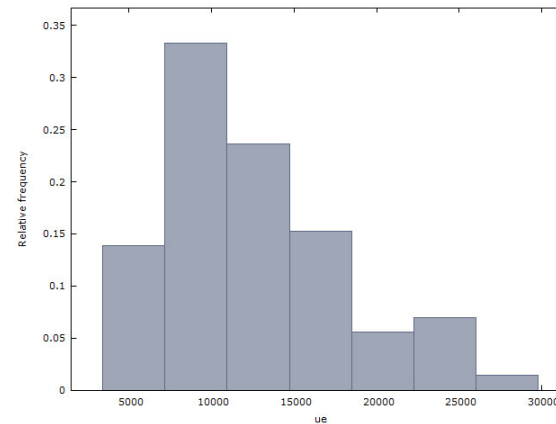

dopasowania zakresu interwencji polityki regionalnej do potencjałów i wyzwań rozwojowych różnych typów obszarów oraz udoskonalenie i poprawa skuteczności mechanizmów i instrumentów wykorzystywanych w tej polityce

Wyniki

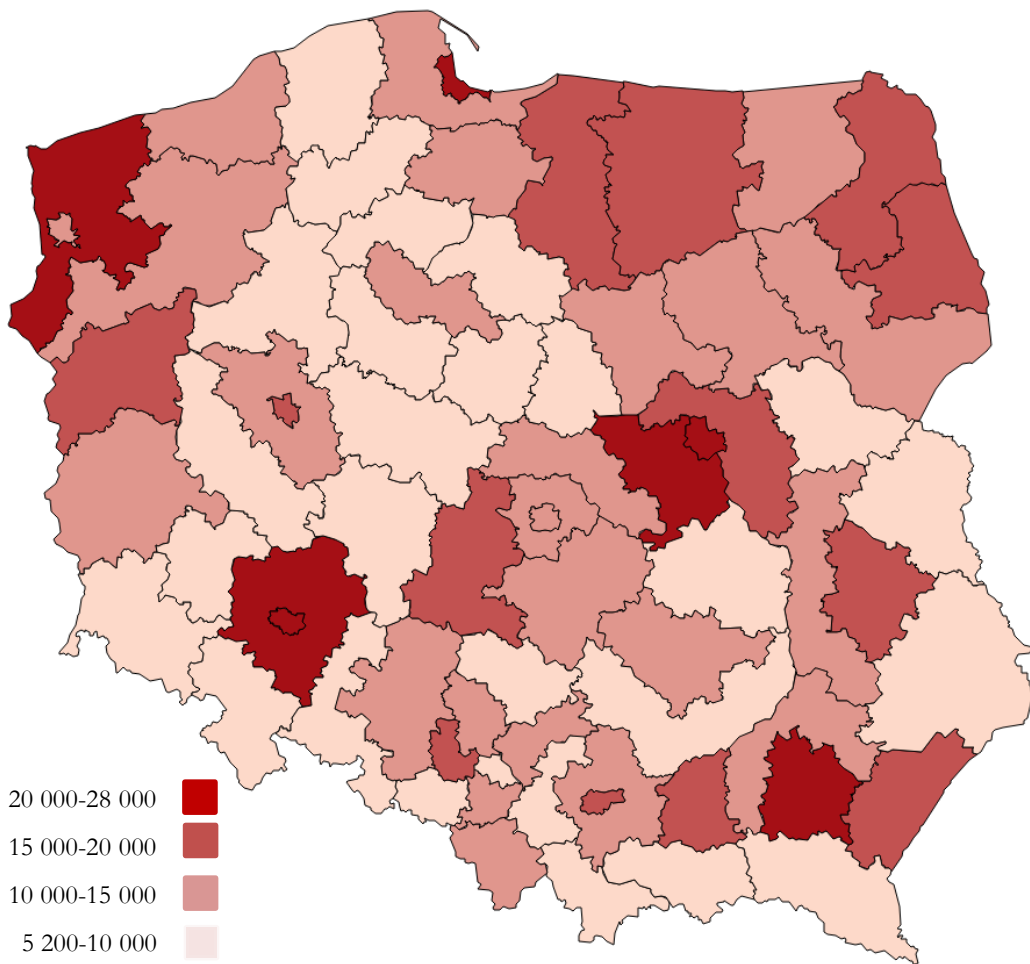
Łączna wartość umów realizowanych w ramach programów 2007-2015 współfinansowanych z funduszy UE *per capita* w podregionach (w tys. zł)

średnia	12,6
odchylenie standardowe	5,1
mediana	11,9
minimum	5,3
maksimum	27,9
współczynnik zmienności (w %)	40,6
współczynnik Giniego (w %)	22,4

Łączna wartość umów realizowanych w ramach programów 2007-2015 współfinansowanych z funduszy UE *per capita* w podregionach (zł)

Łączna wartości umów *per capita* w podregionach

5 najwyższych

5 najniższych

rzeszowski	27 904	koniński	6 846
m. Warszawa	23 479	chelmsko- zamojski	6 783
trójmiejski	23 280	piłski	6 535
szczeciński	22 902	świecki	5 617
wrocławski	22 868	rybnicki	5 287

Wyniki

Konwergencja warunkowa typu β

Wyniki estymacji modelu β -konwergencji warunkowej w podziale na podregiony (2007-2016)

Wyszczególnienie	podregiony
$\ln$ PKB <i>per capita</i> w 2007 r.	-0,021 p=0,641
$\ln$ Fundusze UE <i>per capita</i>	0,044* p=0,071
$\ln$ Os.Fiz. działalność gosp./tys. ludności	-0,035 p=0,508
$\ln$ Bezrob. rej./liczba os. wiek prod.	-0,701** p=0,015
Stała	4,938*** p<0,000
parametr β (tempo zbieżności)	0,023
Liczba obserwacji	69
R-kwadrat	0,178
Skorygowany R-kwadrat	0,127
Błąd standardowy	0,337
F (df=4;64)	3,475**

Oznaczenie wartości empirycznego poziomu istotności - *p<0,10; **p<0,05; ***p<0,01

Uwaga: W modelu wykorzystano logarytm naturalny zmiennych:

zmienna zależna (Y) - dynamika zmian PKB *per capita* w latach 2007-2016 (w cenach stałych);

zmiennie niezależne:

$\ln$ PKB - PKB *per capita* w regionie w 2007;

$\ln$ Fundusze - całkowita wartość umów realizowanych w ramach programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy UE w latach 2007-2015 (stan na 31.12.2018);

$\ln$ OS.Fiz. - liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na tys. ludności w 2007 r.;

$\ln$ Bezrob. - udział bezrobotnych rejestrowanych wśród osób w wieku produkcyjnym w 2007 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDL GUS i SIMIK 07-13.

współczynnik $\beta < 0$
współczynnik zbieżności > 0

proces konwergencji
brak istotności statystycznej

Wnioski

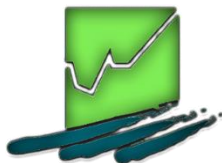
- W latach 2007-2016 zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego podregionów w Polsce, mierzone wskaźnikiem PKB *per capita*, było umiarkowane i względnie stabilne.
- Przeciętna wartość wskaźnika rozwoju podregionów miejskich była o połowę wyższa niż w przypadku podregionów wiejskich i niemal o jedną trzecią wyższa niż podregionów pośrednich.
- W badanym okresie dynamika rozwoju podregionów wiejskich była nieznacznie wyższa niż podregionów pośrednich i zbliżona do podregionów miejskich.
- Między podregionami zaznaczyła się niewielka tendencja do narastania zróżnicowań w poziomie rozwoju gospodarczego (typu δ).
- Wartość projektów realizowanych w ramach polityki spójności UE w Polsce była dodatnio skorelowana z poziomem wzrostu PKB *per capita* podregionów.

Temat II: Polaryzacja społeczna a stabilność ekonomiczna w procesach rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich
Zadanie 4203: Mechanizmy przezwycięzania barier strukturalnych w rozwoju rodzinnych gospodarstw rolnych i obszarów wiejskich
Zadanie 4203: Przemiany gospodarki wiejskiej a programowanie polityki wobec wsi i rolnictwa

---

Dziękujemy za uwagę!

Bożena Karwat-Woźniak
Paweł Chmieliński
Michał Dudek
Zakład Polityki Społecznej i Regionalnej
IERiGŻ-PIB

Aneks

Zmiany (pp.) w wartości (%) wskaźnika zatrudnienia ludności ogółem i wiejskiej

Województwa	Wskaźnik zatrudnienia w 2006 roku ludności (w %)		Zmiany w wartości wskaźnika zatrudnienia w latach 2006-2018 ludności (w pp.)	
	ogółem	wiejskiej	ogółem	wiejskiej
Polska	47,4	49,5	6,6	3,9
Dolnośląskie	46,5	43,1	8,7	12,4
Kujawsko-pomorskie	44,8	47,4	7,2	3,4
Lubelskie	50,1	55,3	1,4	-4,8
Lubuskie	46,6	45,4	6,6	6,8
Łódzkie	48,9	53,3	6,3	4,3
Małopolskie	49,4	54,6	3,3	- 3,1
Mazowieckie	50,6	50,6	7,4	4,0
Opolskie	44,8	46,3	9,2	7,2
Podkarpackie	46,9	49,4	5,3	2,5
Podlaskie	49,0	50,3	4,3	0,7
Pomorskie	45,8	44,8	10,6	13,5
Śląskie	44,1	43,2	6,7	7,5
Świętokrzyskie	49,3	53,3	0,9	-2,9
Warmińsko-mazurskie	44,8	43,1	4,4	3,6
Wielkopolskie	48,4	51,2	8,6	6,8
Zachodniopomorskie	43,3	37,6	10,4	17,1